

Adranos -

<http://it.wikipedia.org/wiki/Adranos>

Adrastea, Adrasthea - lat.; gréc. *Adrasteia*

Adrasteia - gréc. Ἀδραστεία/Adrasteia; lat. *Adrastea, Adrasthea*

Beliana: trávka bohyňa *osudu*, ochrankyňa *spravodlivosti* a pomstiteľka neprávosti uctievaná v *Aténach*; niekedy stotožňovaná s bohyňou odplaty *Nemesis*

-v *gréckej mytológii* bohyňa hôr, bohyňa odplaty; mala rovnakú úlohu ako *Nemesis*; bola frygického pôvodu (pozri *Frýgia*); jej meno sa niekedy používalo ako priezvisko, prídomok *Nemesis*; pozri *bohovia pomsty*, *bohovia osudu*

Adrastos - gréc. Ἀδραστος/adrastos; lat. *Adrastus*

-v *gréckej mytológii* vodca neúspešnej výpravy „*siedmich proti Tébam*“

Adrastus - lat.; gréc. *Adrastos*

adria - Beliana: hustá *tkanina* s jemným, zrnitým povrchom, so šikmým riadkovaním, mierne splstená, zo 100% kvalitnej česanej vlny, tkaná v *adriovej väzbe*, upravuje sa praním; používa sa na pánske spoločenské obleky (*frak, smoking*), dámske kostýmy a šaty; názov podľa Jadranského mora

Adriaen van Utrecht - Utrecht Adriaen van

Adrian - pozri *kresťanskí svätci*

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/8602836581/in/photostream/>

Adriel - hebr. – „Boh je pomocník“; jeden z *padlých anjelov*; jeho meno je tiež *Gadriel/Gadreel*

Adrianoupolis Konstantinos - (†1699); grécky umelec, *ikonopisec*

<https://www.google.com/culturalinstitute/entity/%2Fm%2F0t5ftb5?projectId=art-project>

<https://www.google.sk/search?q=Adrianoupolis+Konstantinos&espv=2&biw=1850&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj5qLV1ZfMAhWIWYwKHbxxA60QsAQIQQ&dpr=1>

K. Adrianoupolis: Príbeh Daniela a troch mládencov v ohnivej peci (17.st.)

Andriolli Michal Elvira - (†1893); poľ. Michał Elwira Andriolli, litovski: Mykolas Elvyras Andriollis; poľský umelec (maliar a grafik) a ilustrátor, ktorý pracoval v Litve, Poľsku a vo Francúzsku; predstaviteľ romantizmu; pozri *Bitka pri Grunwaldu*, *poľskí maliari 19.st.*

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%BE%D0%B%D0%BB%D0%B8,%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%BB_%D0%AD%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%B8%D1%80%D0%BE

M. E. Andriolli: Kadiaľ sa vrátiť do Litvy (tuš, gvaš, 1892)

adriová väzba - *ripsová keprová väzba* s jemne splstenou lícnou stranou spevnená po osnove aj útku; používa sa pri vlnených česaných *tkaninách*

ad triagulum/ad trijangulum - lat. – „podľa trojuholníka“ < triangulum – „trojuholník“

Baleka v súvislosti s heslom *proporcie*: trojuholníková proporčná schéma, ktorá napr. v *gotike* ovplyvňuje architektúru a často sa zlučuje s proporčnou schémou založenou na *štvorci* (*kvadraturou*, *ad quadratum*); kompozičný princíp ad triagulum uplatnený už v *románskej* architektúre (Dudák); pozri *triangulácia*

Dudák: *triangulácia*; kompozičný princíp gotickej, renesančnej a barokovej architektúry, určujúci vzájomné proporcie stavby na základe rovnostranného *trojuholníka*; užívaný najmä nemeckými majstromi, ktorý tento princíp presadili napr. proti parížskym majstrom pri stavbe *katedrály* v Milánu

adulár - www: historický termín pre minerál kremičitn draselný, bezfarebný alebo žltý; tiež *nechtík*, *mesačný kameň*

Malá čl. encyklopédia: mliečne zakalený *ortoklas* (variant *živca*)

Technický náučný slovník: prieťahlná odroda *ortoklasu*; *polodrahokam*; brúsi sa do tvaru *mugle*; odroda *živca* s modravým svitom sa nazýva *mesiačik*; pozri *rak* (Biedermann)

Täubl: odroda *živca*; kryštalizuje v jednoklonnej sústave, je číry, belavý aj sivý; má vysoký lesk, je priesvitný, dvojlomový; nálezisko: Švajčiarsko, Brazília, Mjanmarsk, Srí Lanka, Tanzánia a USA; pozri *drahokamy* a *polodrahokamy*; *mesačné kamene*

www: jeden z kameňov mesiaca jún (pozri *mesačné kamene*); používa sa ako dar k trinástemu výročiu *svadby*; patrí do skupiny minerálov zvaných *živce* a je jeho najhodnotnejšou formou; opalescentný kameň, ktorého farebné varianty sa pohybujú od bezfarebnej po modrú, broskyňovú, zelenú, ružovú, žltú, hnedú, či sivú so zvláštnym strieborným odleskom; pre túto vlastnosť existuje anglický výraz „adularescence“ – popisuje sa ním špecifický odlesk niektorých kameňov, ktorý vzniká pod povrchom samotného minerálu a mení sa pri jeho otáčaní alebo pri pohybe

svetelného zdroj; táto vlastnosť pripomína odraz mesačného svetla na hladine vody; preto názov *mesačný kameň*; adulár používali v klenotníctve Rímania, ktorí verili, že kameň je z mesačného svetla; adulár je tiež posvätným kameňom v Indii; verí sa, že adulár prináša šťastie, zvyšuje vášň, vyrovnáva *jin a jang* a chráni ženy a deti (pozri *apotropajný*); v minulosti ľudia verili, že človek môže vidieť *budúcnosť*, ak si vloží kameň do úst počas splnu; podľa legendy mal tiež adulár zabezpečiť hojnú úrodu; jeho liečebné schopnosti ovplyvňujú dobré trávenie, chránia pred *epilepsiou*, upokojujú emócie, liečia bolesti hlavy a krvácanie z nosa a chránia pred úpalom

Adulár

andvarinaut - čiže – „Andvariho dar“; v *severskej mytológii* je čarovný prsteň, ktorý dokázal vytvárať zlato (pozri *prsteň Niebelungov magický*); príbeh začína výpravou *Odina*, *Lokiho* a *Höniho*, kedy boh Loki zabil pri rieke kameňom vydru; Loki mal radosť, keď vydru zabil aj s lososom, ktorého práve vydra ulovila; *Ásovia* Lokiho úlovok vzali a išli, až došli k jednému sedliakovi, ktorého požiadali o nocľah; sedliak, ktorý tam býval, sa volal *Hreidmar*, bol to kráľ škriatkov a mocný čarodej; *Ásovia* hovorili, že jedla sebou majú dosť a ukázali mu vydru a lososa; keď kráľ škriatkov a kúzelník Hreidmar zbadal vydru, privolal svojich synov *Fáfnira* a *Reginu* a oznámil im, že ich brat *Otr* bol zabitý (*alfovia* sa vedeli premeniť rybu); potom aj so synmi Ásov zajal a spútal; zobral Lokimu jeho čarovné topánky a Odinovi jeho meč a oštep; povedal im, že vydra bola jeho premeneným synom (pozri *premena – mágia*); Ásovia za seba ponúkli výkupné tak veľké, ako si len Hreidmar určí; ten im oznámil, že koža vydry musí byť naplnená a pokrytá bezo zvyšku zlatom; Odin teda vyslal Lokiho do zeme *čiernych Alfov*, tam Loki chytil pod vodopádom škriatka *Andvariho* do siete, ktorú mu požičala bohyňa mora *Ran*, Andvari tam žil premenný na šfuku; za jeho slobodu požadoval Loki všetko zlato, čo mal pri sebe doma ukryté; Andvari mu dal všetko, okrem jedného prsteňa, ktorý sa pokúsil pred bohom schovať; Loki rozkázal škriatkovi, nech mu ho dá; škriatok ho však úpenlivo prosil, nech mu ho nechá, že s ním bude môcť rozmnožovať svoj majetok; Loki však prsteň zobral a išiel preč; Andvari na to predniesol kliatbu, že prsteň prinesie skazu svojmu majiteľovi (pozri *Alberichovo prekliatie*); Lokimu to však bolo jedno a povedal, že sa sám postará, aby sa kliatba doniesla k sluchu toho, kto prsteň prijme; vrátil sa Hreidmarovi a ukázal zlato Odinovi; tomu sa prsteň zapáčil a vzal si ho pre seba; potom vydriu kožu naplnili zlatom, a keď bola plná, tak ju Odin pokryl zlatom ešte na povrchu a vyzval Hreidmara, nech sa pozrie, či je pokrytá celá; Hreidmar zbadal na koži jeden nezakrytý chl p a žiadal, aby aj ten zakryli, inak nebude výkupné platné; Odin teda zakryl chl prsteňom povediac, že teraz je úhrada za vydru vyplatená; keď Odin i Loki dostali späť svoje veci, vyhlásil Loki, že sa splní *Andvariho kliatba*: prsteň a zlato prinesú záhubu svojmu majiteľovi; a tak sa aj stalo; zlatu sa odvtedy hovorí úhrada za vydru či výkupné Ásov a kovom sváru (pozri *Alberichovo prekliatie*); Hreidmar síce zlato úhradou za syna prijal, avšak Fáfnir a Regin chceli za brata tiež svoj diel; Hreidmar im ho však odoprel; bratia nato svojho otca zabili; Regin potom žiadal, aby sa s ním Fáfnir o zlato rozdelil napoly; Fáfnir však vyhlásil, že sa nebude deliť s bratom, kvôli ktorému zabil svojho otca; povedal bratovi, nech zmizne, alebo dopadne ako otec; potom si vzal Hreidmarovu prilbu, zvanú *prilba hrôzy* (všetko živé sa pri pohľade na ňu bálo; pozri *Tarnhelm*); a vzal si meč *Hrotti* a odišiel na Gnitskou pláň, kde si urobil brloh, premenil sa v draka a ľahol si na zlato; Regin utiekol so svojím mečom nazývaným *Refil*; Fáfnir bol nakoniec zabitý hrdinom *Sigurdom* (v *germánskych mýtoch Siegfriedom*), ktorý daroval prsteň *Valkýre* menom *Brynhild* (pozri *Brunhilde*); pozri *objekty severskej mytológie, magické prstene*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Andvaranaut>

advent - z lat. adventus – „príchod“

www: štyri týždne adventu, čakania na narodenie mesiáša *Ježiša Krista* sa vzťahujú na štyri tisíce rokov, ktoré *Izrael* (národ) čakal na svojho mesiáša

Beliana: v *kresťanstve* predstavuje advent časť cirkevného roka (pozri *kalendár cirkevný*, *rok cirkevný*) pred *Vianocami*; od 4.st. sa takto označuje 4 týždňová príprava na sviatok *Božieho narodenia* spojená s pokáním a modlitbami, tradične sa obmedzovalo svadobné veselie; *liturgickou farbou* adventu je *fialová*; prvá adventná nedeľa (pripadá na koniec novembra alebo počiatok decembra) je zároveň začiatkom cirkevného roka; v ľudovej kultúre na Slovensku je obdobie adventu späté s predstavou o magickom význame začiatku, ktorý môže pozitívne alebo negatívne ovplyvniť budúci život aktivitou nadprirodzených síl (stridžie dni ?); charakteristické sú ochranné obyčaje, ľubostné čiary, *veštenie*, obchôdzky s *maskami*, vinšovanie, ale aj zákaz ženských prác; s adventom súvisia aj niektoré povery: na východnom Slovensku do pol. 20.st. dbali na to, aby pri rannom zvonení kostolných zvonov všetky dvere v dome a na hospodárskych budovách ostali zatvorené, aby *bosorky* nemohli škodiť ľuďom a domácim zvieratám; v mestskom prostredí sa v poslednom období rozšírila výzdoba interiéru adventnými *vencami*

www: adventné obdobie začína štyri týždne pred *Vianocami* a je symbolizované štyrmi sviečkami na *adventnom venci*; sviečky predstavujú slnečné svetlo a život od neho závislý

-obdobie adventu je zaujímavé z hľadiska ľudovej meteorológie; pranostiky hovoria: ak je počas prvého adventného týždňa mrazivo, zima potrvá 18 týždňov; keď advent záhrady a sady inovaťou zdobí, o rok nás odmení bohatou úrodou; ak adventný sneh vydrží do marca, nebudeš sedliačik ješť chleba ražného.

-začiatok adventnej tradície siaha až do 4.st., keď veriaci v Španielsku a v Ríme zaviedli trojtýždňovú predvianočnú prípravu; platil zákaz usporadúvať hlučné zábavy a niekde zaviedli prísny pôst; *cirkevní otcovia* neskôr rozhodli, že príprava na narodenie *Mesiáša* bude trvať štyri adventné nedele; štyri týždne mali symbolizovať 4000 rokov, na ktoré sa v tom čase odhadovala história ľudstva pred Kristom

adventizmus - Beliana: smer v *protestantizme*, ktorý vznikol v 30.rokoch 19.st. v USA; jeho zakladateľom bol *baptistický* kazateľ William Miller; roku 1843 na základe prorockých kníh *Biblie* predpovedal *parúziu* (druhý príchod) *Ježiša Krista*; toto nevyplnené proroctvo malo za následok rozpad adventizmu; jedno zoskupenie označované ako evanjelickí adventisti, zaniklo na počiatku 20.st.; najväčší význam dosiahlo zoskupenie Adventisti siedmeho dňa, ktoré založil 1863 J. Bates, J. White a Ellen Whiteová; uchovali si vieru vo význam adventu a neomylnosť *Biblie*, jediného zdroja viery, so osobitným dôrazom na knihu *Daniela* a *Zjavenie sv. Jána*; prijali svätenie soboty (siedmeho dňa) namiesto nedele (prvého dňa); v sobotu neslobodno nielen pracovať, ale ani pripravovať jedlo; adventisti popierajú nesmrteľnosť *duše*, učenie o *pekle* a *raji*; medzi seba prijímajú iba tých, ktorí uznávajú Krista za osobného spasiteľa; krstia ponorením do vody; Whiteová zaviedla zákaz konzumácie určitých jedál, zakazujú sa aj akékoľvek zábavy, neschvaľuje sa ani čítanie beletrie; hlása sa, že druhý príchod *Ježiša Krista* závisí od toho ako, ako rýchlo prijmú adventizmus všetci ľudia; pozri *náboženstvo*; *veniec adventný*

adventný kalendár - *kalendár adventný*

adventný svietnik - pod názvom adventný svietnik sa dnes myslí elektrické svietidlo v tvare pyramídy, ktoré má zvyčajne sedem svetiel, hoci môže byť aj viac (zvyčajne nepárny počet); svietniky môžu mať rôzne konfigurácie; zvyčajne sú umiestňované do okien na prvom poschodí, niekedy spolu s adventnou hviezdou a inými dekoráciami; švédsky adventný svietnik má 20 svetiel; prvý elektrický adventný svietnik pochádza zo Švédska a zaviedol ho r. 1934 Oskar Andersson; pozri *veniec adventný*

<http://sv.wikipedia.org/wiki/AdventsLjusstake>

Elektrický adventný svietnik v tvare pyramídy

adventný veniec - veniec používaný v čase *adventu* na výzdobu interiéru; zvyk najmä v germanofónnych krajinách sa v poslednom období rozšíril aj u nás; veniec má štyri sviece, z ktorých sa každý týždeň zapáli jedna

-adventné vence zvyknú zdobiť štyri sviece - štyri fialové a jedna ružová; prečo práve tieto farby? Fialová bola kedysi veľmi vzácna a považovala sa za kráľovskú (pozri *purpur*), mystickú; práve táto farba je *liturgickou farbou* pre celé obdobie adventu, ale v tretiu adventnú nedeľu ju nahrádza veselá ružová farba

www: najstaršia písomná zmienka o adventnom venci pochádza z roku 1838 z Hamburgu; teológ Johann Heinrich Wirthen v tomto roku zavesil na dvere *sirotinca* veniec vyrezaný z dreva a každý deň naň pripevnil novú *sviečku* (pozri *svätenie*); pod vencom bola umiestnená pokladnička na milodary pre opustené deti; adventné vence sa postupne rozšírili po celom svete a dnes ich najčastejšie vidáme v USA a Kanade; zmenil sa aj ich vzhľad; najčastejšie sú zhotovované zo zelených vetvičiek ihličia; živé adventné vence symbolizujú večný život; ich okrúhly tvar symbolizuje jednotu spoločenstva ľudí a Boha (pozri *kruh*); počet sviečok sa na adventnom venci postupne zredukoval na štyri, ktoré symbolizujú počet nedelí v adventnom období; ich farba je prispôbena tradičným *adventným farbám* (fialová a ružová); pozri *vianočné dekorácie*, *adventný svietnik*

www: nápad zhotoviť veniec pochádzal od hamburského duchovného Johanna Wichlera, ktorý si roku 1860 zavesil vo svojom dome na strom obrovský čečínový veniec a pripevnil naň 24 sviečok, na každý adventný deň jednu

www: roku 1808 sa v Hamburgu narodil kňaz Johann Heinrich Wichern; stal sa vychovávateľom a študoval teológiu; pôsobil ako učiteľ v hamburskej nedeľnej škole; v túžbe postarať sa o chudobných ľudí, rozhodol sa zriadiť pre chudobné a opustené deti útulok; útulok nazval Drsný dom; deti v jeho opatere tu boli nielen ubytované, ale aj sa priučali remeslu; pretože sa neustále pýtali, koľko ešte dní zostáva do Vianoc, zbral koleso zo starého voza a urobil pre ne drevený veniec s 24 sviečkami: 19/20 tenšími, ktoré predstavovali všedné dni, a 4 hrubšími, ktoré symbolizovali adventné nedele

www: slovo advent je odvodené adventné obdobie začína štyri týždne pred *Vianocami* a je symbolizované štyrmi sviečkami na *adventnom venci*; sviečky predstavujú slnečné svetlo a život od neho závislý; *farba červená*, najčastejšie používaná, symbolizuje životnú silu, *farba žltá* a medová symbolizuje očakávanie; súčasná adventná *farebnosť* (pozri *farby adventné*) je veľmi rôznorodá a je daná aj rôznym spôsobom *aranžovania* adventných vencov; k najtradičnejšiemu spôsobu aranžovania patrí adventný veniec závesný (zavesený v priestore; pozri prvý adventný veniec pri hesle *advent*) alebo je veniec položený na stole; dnešný adventný veniec na stôl má zvyčajne priemer 25-30cm a je zhotovený zo slamy, z prútia, oasisu alebo iného materiálu (konáriky krušpánu, špičky konárov striebornej jedle, tisu, listy brečtanu, ginka dvojľaločnatého a čistca); tento materiál je upevnený na polystyrénovom korpuse; sviece by mali byť tri razy tenšie ako šírka venca a jeden a pol až dvakrát vyššie ako šírka venca; dekoráciu venca dopĺňujú rôznofarebné textilné stuhy, rôzne plody (šípky, orechy, gaštany, žalude, sušené jabĺčka nakrájané na kolieska a sušené citrusové ovocie atď.; vhodné sú aj drobné šušky zo smrekovca, rozlične tvarované sušené pečivo (pozri *vízovické cesto*) pripravené pre tento účel; voňavé ozdoby (sušené ruže ap.) sú používané na tvorbu *rustikálnych* adventných dekorácií; dominantu dotvárajú sviečky, ktorých farebnosť v súčasnosti viac podlieha móde ako adventnej symbolike; závesný adventný veniec je zvyčajne zavesený v priestore, aby bol viditeľný zo všetkých strán; na jeho zhotovenie je využívaný obdobný materiál ako pri stolovej forme a kombinovaný je s machom, islandským machom, borovicovými šuškami a kúskami kôry (smrek, borovica ale aj breza); stuhy na zavesenie sú dekoračné, ale súčasne aj pevné a bezpečné; ich dĺžka má predstavovať asi päťnásobok priemeru venca, čo vytvára ideálne pomery pomyselného kužeľa

www: prvú zo štyroch adventných sviečok na tradičnom adventnom venci treba zapáliť v prvú decembrovú nedeľu; sviečky sú najčastejšie tmavomodré alebo fialové symbolizujúce *liturgické farby* (fialová, tmavo modrá - farba smútku)

http://sk.wikipedia.org/wiki/Adventn%C3%BD_veniec

http://en.wikipedia.org/wiki/Advent_wreath

advokát - pozri *sudca*, *súdiť*, *remeslo*

adyton - z gréc. ἀδυτον/adyton – „neprístupný“

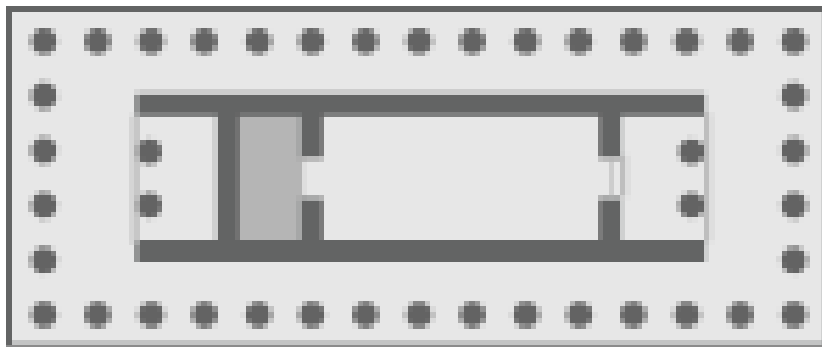
Beliana: oddelený priestor gréckeho chrámu, ktorý bol zasvätený a do ktorého mali prístup iba kňazi; zvyčajne zadná časť naosu; pozri *posvätný okrsok*; *grécky chrám*

-kultový priestor v *celle* gréckeho chrámu, miesto pre uloženie kultového zobrazenia; prístupný iba kňazom

1.*nika* na zadnom múre *celly*

2.*sekos*, komora v *celle* maloázijských chrámov, zodpovedajúca *bárkovej komore chrámu egyptského*

3.zadná sieň, neosvetlený priestor otvorený iba do celly, najmä v chrámoch *Veľkého Grécka*; porovnaj *opistodomos*

Umiestnenie adytonu v chráme

Adžanta - centrum *budhizmu* v indickom štáte Maháráštra z 2.st.pr.Kr.-7.st.po Kr.; zachované komplexy piatich svätýň (*čataja/čaita*) a 25 kláštorov (*vihára*), objavené až 1819; architektúra (pozri *architektúra*)

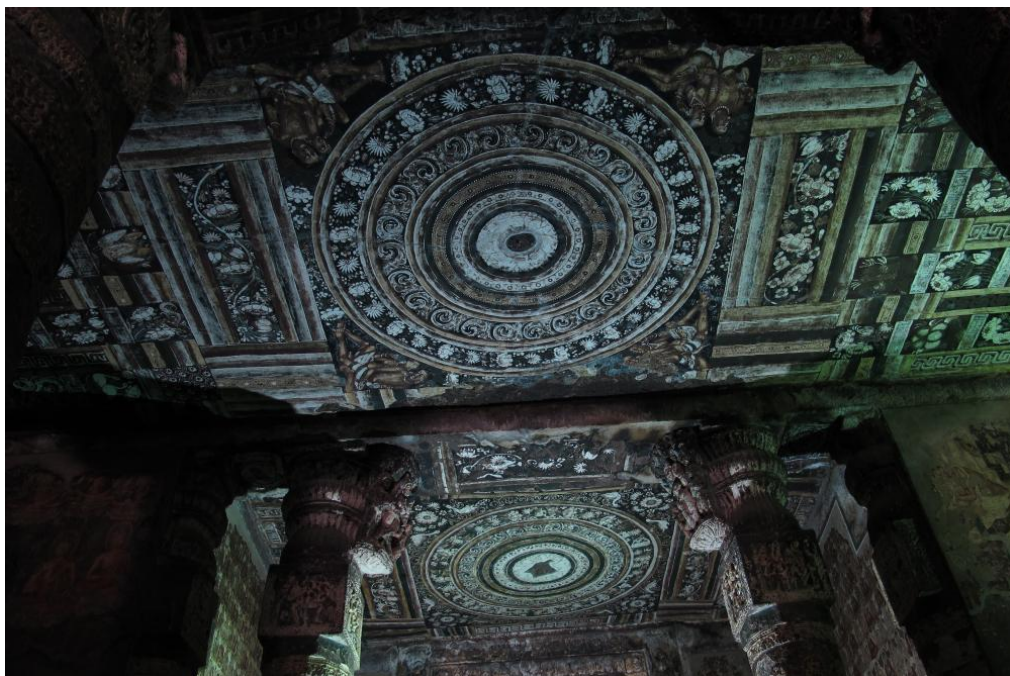
skalná, monolit) aj sochárstvo reprezentuje vrchol *budhistického umenia* Indie, ktoré je v poslednom storočí tohto obdobia vystriedané *hinduistickým umením* a umením raného stredoveku obdobia; Adžanta reprezentuje aj *budhistické maliarstvo* (zmysel pre detail a vplyv *gandhárskej školy*); temperová maľba (nie *freska*), kolorované červené figúry maľované na biely podklad, obťahnuté čiernym alebo hnedým obrysom (témy *bodhisattvu* Pamapaniho, tzv. Čiernu princeznú, faunu a flóru); obdobie medzi 300-600 označované za *zlatý vek indického umenia*; pozri *Elóra pri Adžante*

Adžanta

Nástropné maľby (adžantská jaskyňa)

Nástropné maľby (adzantská jaskyňa)

Maľba chrámu č. 19. (adzantská jaskyňa, 6.st.)

Maľba chrámu č. 17. (adžantská jaskyňa)

Zázrak tisíc Budhov. Buddha sa tisíckrát znásobil, aby urobil dojem na neveriacich (adžantská jaskyňa)